

## Boekbesprekingen

KRISTOF CLONEN\*

### *Developmental and Life Course Studies in Delinquency and Crime*

#### A Review of Contemporary Dutch Research

Blokland, A., Nieuwbeerta, P. (eds.), Den Haag, Boom Legal Publishers, 2006, 351p.

*Developmental & life course studies in Delinquency and crime* bevat een selectie uit het toonaangevende Nederlandse onderzoek naar de ontwikkeling van delinquent gedrag gedurende de levensloop. Het verhaal van Gerrit de stotteraar, een beruchte Nederlandse inbreker, loopt als een rode draad doorheen het boek en schetst kort de facetten van de criminele loopbaan die aan bod komen doorheen de verschillende bijdrages. Het boek schetst een zo breed en diepgaand mogelijk beeld van het Developmental and Life Course (DLC) onderzoek in Nederland. Het steunt vooral op longitudinale studies, vaak aan de hand van grote cohorten en gebruik makend van een kwantificerende methode. DLC tracht de ontwikkeling en samenhang van asociaal gedrag, delinquentie en criminaliteit van de kindertijd tot in de volwassenheid te doorgronden. Hiervoor wordt beroep gedaan op verschillende wetenschappelijke disciplines, onder meer genetica, ontwikkelingspsychologie, psychiatrie, criminologie en sociologie. Het boek vormt verder een illustratie van het feit dat in tegenstelling tot wat kan gedacht worden, dit soort onderzoek niet alleen in de Angelsaksische landen doch ook in Nederland wordt uitgevoerd. Meteen wordt ook duidelijk dat dit soort onderzoek in Vlaanderen nog niet werd uitgevoerd. Dit boek is weliswaar geschreven in het Engels - er wordt duidelijk op een internationaal publiek gemikt, zowel studenten als onderzoekers - en het bundelt een selectie toonaangevende, internationaal gepubliceerde stukken.

#### STRUCTUUR EN INHOUD

Het boek beslaat vijf verschillende delen. Het eerste deel bevat bijdragen over de link tussen delinquentie en leeftijd; het tweede behandelt de invloed van individuele kenmerken op gedragsstabiliteit, het derde de dynamische relatie tussen ouders en kinderen en de wijze waarop deze zich verhoudt tot delinquentie, het vierde de discussie nopens de interpretatie van de relatie jongere - peergroep (sociale causaliteit versus sociale selectie), en het vijfde en laatste de effecten van levensomstandigheden op het staken van de criminele carrière. Alles samen bundelt dit boek zestien toonaangevende artikelen uit het Nederlandse DLC onderzoek van de afgelopen jaren. In principe gaat het uitsluitend over reeds in vaktijdschriften gepubliceerde bijdragen, of minstens elders ter publicatie ingediende artikelen. Niet alle stukken kunnen hier besproken worden omwille van ruimtelijke beperkingen, maar er is getracht een zo breed en duidelijk mogelijk beeld te schetsen van de inhoud.

\* Leuven Instituut voor Criminologie (LINC)

*Delinquentie en misdaad doorheen de levensloop*

Dit eerste deel bestaat uit drie papers. Een eerste paper van Bongers, Koot, Van der Ende en Verhulst bekijkt ontwikkelingstrajecten van externaliserend gedrag bij kinderen en adolescenten. Een tweede paper, van de hand van Landsheer en van Dijkum, gaat over de trajecten die mannelijke en vrouwelijke delinquenten volgen van voor de adolescentie tot in de late adolescentie. Het laatste stuk in dit deel betreft een studie van Blokland, Nagin & Nieuwbeerta van een Nederlandse cohorte veroordeelden.

Studies van delinquentie en misdaad doorheen de levensloop verwijzen vaak naar de karakteristieke curve waar misdaad in functie van leeftijd weergegeven wordt. De leeftijd-delinquentiecurve leert ons dat de hoeveelheid delinquentie scheef verdeeld is in functie van de levensloop, met een piek aan het begin van de adolescentie en een geleidelijke daling naargelang de leeftijd stijgt. Deze curve is evenwel omstreden: het is immers niet ondenkbaar dat deze curve een gevolg is van het feit dat men op volwassen leeftijd bijvoorbeeld niet zozeer stopt met criminaliteit, dan wel de stap zet naar misdaad met een lager profiel, of gewoon behendiger wordt in het vermijden van arrestatie. En zelfs al neemt men de curve zonder meer als representatief voor de verdeling van criminaliteit naargelang de leeftijd, dan nog kan men niet verklaren waarom na de adolescentie het plegen van strafbare feiten afneemt. Sommige auteurs, zoals Moffit, zagen de verklaring in het onderscheid tussen levenslange carrièredelinquenten en adolescentiegebonden delinquentie, terwijl anderen het hielden bij verschillen in stabiele persoonlijkheidskenmerken, sociale netwerken of sociaal kapitaal. En deze discussie is nog steeds niet ten einde.

In hun paper ontwikkelen Landsheer en van Dijkum een predictiemodel voor late adolescentie criminaliteit, gebaseerd op vroege delinquentie en sociale steun. Ze vertrekken vanuit drie onderzoeksvragen. Ten eerste wordt onderzocht of er een groep vrouwelijke daders bestaat die een traject volgt dat gelijklopend is met dat van mannelijke persisterende delinquenten. Ten tweede wordt nagegaan of daders die zich tijdens één of meerdere periodes van hun leven onthouden hebben van delinquentie een hogere kans tot desistentie vertonen tijdens de late adolescentie. Ten slotte wordt de vraag gesteld of delinquent gedrag in de late adolescentie kan voorspeld worden aan de hand van eerdere delinquentie en sociale steun. Deze vragen beantwoorden de auteurs aan de hand van een longitudinale studie op 270 Nederlandse delinquenten. Zij antwoorden bevestigend op de eerste vraag: er bestaat inderdaad een groep persisterende vrouwelijke delinquenten, al is deze groep kleiner dan de groep mannelijke veelplegers. Wat de tweede onderzoeksvraag betreft vonden de auteurs een positief verband tussen delinquentieluwe periodes in de vroege adolescentie en desistentie tijdens de late adolescentie. Hier dient echter wel de kanttekening bij geplaatst te worden dat desistentie zich niet zomaar laat operationaliseren en dat het moeilijk is te garanderen dat de respondenten tijdens de late adolescentie wel degelijk gestopt zijn met criminaliteit. Ze kunnen zich immers net zozeer opnieuw in een rustigere periode bevinden. Wat de laatste onderzoeksvraag betreft komen de auteurs tot de opmerkelijke vaststelling dat waar vroege delinquentie een goede predictor vormt voor delinquent gedrag tijdens de late adolescentie bij jongens, dit hoegenaamd niet het geval is bij meisjes. Verschillende predictoren lijken relevant te zijn bij de verschillende geslachten.

Blokland, Nagin en Nieuwbeerta putten uit de veroordelingsgegevens van een Nederlandse cohorte om na te gaan of er criminele trajecten kunnen gevonden worden die zich onderscheiden op het gebied van tijdspad, en of er o.m. sprake is van een traject

van persisterende delinquenten. Tevens werd gezocht naar aanwijzingen voor een disproporioneel hoog percentage geweldsmisdrijven bij de groep persisterende delinquenten en werd nagegaan of verschillende types van daders naast hun misdadige kenmerken ook een verschillend sociaal profiel hebben. De onderzoekers konden onder meer de sterftegraad en de periodes in detentie doorgebracht mee in rekening nemen bij het isoleren van de persisterende groep. Ze concluderen dat 98 % van de daders uiteindelijk zal desisteren, en slechts 2% daadwerkelijk persisteert. Opmerkelijk is dat in tegenstelling tot Moffits beschrijving de persisterende groep eerder kleinere criminaliteit bedrijft dan gewelddadige delicten. Verder komen ze tot een vierledige taxonomie van trajectgroepen. Ze identificeren *sporadic offenders*, *low-rate desisters*, *moderate-rate desisters* en *high-rate persisters*. De groep die men als high-rate persistent labelt, blijkt hoofdzakelijk vermogensdelicten te plegen in plaats van gewelddadige feiten, en blijft aan tamelijk hoge frequentie feiten plegen, zelfs nadat men 50 geworden is.

### INDIVIDUELE KENMERKEN

Het tweede deel behandelt de rol van individuele kenmerken op de gedragsstabiliteit. Een eerste paper (Mesman en Koot) onderzoekt de onafhankelijke predictieve waarde van door de ouders gerapporteerde psychopathologie en familiale risicofactoren bij kinderen die nog niet naar school gaan in relatie tot door de ouders gerapporteerde internaliserende en externaliserende psychopathologie tijdens de pre-adolescentie. Een tweede paper (Bartels et al.) bekijkt genetische en omgevingsmechanismen aan de basis van stabiliteit en verandering bij probleemgedrag op 3, 7, 10 en 12 jaar. De derde (Donker et al.) handelt over het stabiliteitspostulaat van de ontwikkelingstheorie van Moffit.

Een ietwat statische opvatting van ontwikkeling steunt op de opvatting dat de neiging tot delinquentie wordt bepaald door een aantal individuele kenmerken. De daaruit resulterende aanleg tot delinquentie blijft doorheen het leven van het subject een continue invloed uitoefenen op diens gedrag, wat in stabiele, maar ook situationele gedragspatronen uitmondt. Het dynamische model verklaart gedragsstabiliteit door eerder gepleegde feiten die de maatschappelijke reacties of de dader beïnvloeden op een manier die de kans op verdere delinquentie verhoogt. Beide benaderingen leggen echter een sterke nadruk op de eerste fasen van het leven. Vanuit DLC wordt dit net betwist. Men onderschrijft de notie dat de gelegenheden tot veranderingen niet beperkt blijven tot een specifieke vormende periode, maar dat zich doorheen het leven eveneens kansen tot verandering kunnen voordoen.

Om de onafhankelijke predictieve waarde van door ouders gemelde psychopathologie en familiale risicofactoren in de peuterschool in relatie tot door de ouders gerapporteerde "internaliserende en externaliserende psychopathologie" voor de adolescentie te onderzoeken, maakten Mesman en Koot gebruik van een longitudinale studie op 420 kinderen die getest werden op twee tot drie jaar, en later opnieuw op acht jaar. Ze concluderen dat ouderschapskenmerken en een vroege aversieve of negatieve familiale context niet bijdragen tot de predictie van latere psychopathologie eens de kenmerken van het kind in de analyse betrokken worden.

In "Genetic and environmental mechanisms underlying stability and change in problem behaviors at ages 3, 7, 10, and 12" presenteren Bartels et al. de resultaten van een uitgebreide studie naar genetische en omgevingsmechanismen in relatie tot de onderliggende stabiliteit van probleemgedrag bij kinderen. De gedachte aan de basis

van het onderzoek is dat des te langer iemand een bepaald gedragspatroon aanhoudt, des te moeilijker het wordt om dit te veranderen. Aan de hand van vier leeftijdsgroepen van tweelingen (N=5602 voor de grootste groep tot N=1481 voor de kleinste) werd gepeild naar de relatieve impact van genetische factoren en omgevingsvariabelen. Met name het belang van gedeelde negatieve omgevingsinvloeden bij de totstandkoming van onaanpast gedrag op latere leeftijd blijkt uit hun data. Genetische invloeden blijken minder statisch te zijn aangezien er andere genetische invloeden beginnen op te spelen naarmate men ouder wordt. Omgevingsvariabelen die niet gedeeld worden blijken dan weer bepalend te zijn voor leeftijdsgebonden probleemgedrag, met maar weinig impact op de totale ontwikkeling omwille van hun voorbijgaande aard. De bevindingen betreffende de verschillende ontwikkelingspatronen van verschillende variatiebronnen kunnen wellicht van nut zijn bij het verbeteren van preventiewerking.

### **ouderschap en familiale factoren**

Een derde luik behandelt de relatie tussen familiale achtergronden en latere delinquentie. Verschillende ontwikkelingstheorieën benadrukken immers dat een problematische gezinssituatie een verhoogd risico tot delinquente ontwikkeling met zich meebrengt. Dit deel bevat vier studies. Reitz et al. bestuderen de relaties tussen ouderlijke zorg en externaliserend en internaliserend probleemgedrag in de vroege adolescentie. Van Leeuwen et al. bekijken de persoonlijkheid van het kind en gedrag van de ouders als modererende factoren van probleemgedrag. Scholte et al. analyseren de differentiële behandeling door de ouders en de relaties met broers en zussen in het licht van adolescentie delinquentie. De effecten op lange termijn van ouderlijke zorg en gezinskenmerken op de delinquentie van mannelijke jongvolwassenen worden door Hoeve et al. behandeld in een laatste artikel.

Van Leeuwen, Mervielde, Braet & Bosmans onderzoeken de rol van de persoonlijkheid van het kind en van het gedrag van de ouders als moderator van probleemgedrag. Hun studie lijkt de visie te ondersteunen dat ouders vaak te veel verwijten krijgen voor de gedragsproblemen van hun kinderen omwille van de modererende eigenschappen van de persoonlijkheid van het kind zelf. Omgevingsfactoren kunnen echter in combinatie met bepaalde persoonlijkheidstypes de kans op probleemgedrag verhogen, zo stellen de auteurs vast.

Enigszins in dezelfde lijn situeert zich het onderzoek van Ron Scholte en zijn collega's naar de associaties op langere termijn tussen differentiële behandeling van de kinderen uit een gezin door de ouders en delinquent gedrag tijdens de adolescentie. Ook wordt de band tussen de relatie tussen broers en zussen enerzijds en delinquentie tijdens de adolescentie anderzijds in het onderzoek opgenomen. Hun bevindingen tonen een genderspecifieke impact aan voor ongelijke behandeling door de ouders en de kwaliteit van de relatie met broers en zussen op delinquentie tijdens de adolescentie. Wellicht zal niet iedereen zich kunnen vinden in constructies die bijvoorbeeld "parental warmth" statistisch trachten te bevatten. Echter, het gebruik van de beproefde Relational Support Inventory schaal zou minstens een consistente dataverzameling moeten kunnen garanderen.

### **Vrienden en Peergroepen**

Het vierde deel van het boek behandelt de verhouding tussen sociale causaliteit en sociale selectie met betrekking tot de impact van de peergroep op delinquente jonge-

ren en adolescenten. Engels, Luijpers, Landsheer en Meeus openen dit hoofdstuk met een paper over de relaties tussen attitudes en delinquent gedrag bij adolescenten. De rol die ouders en beste vrienden spelen bij vroege adolescentie delinquentie wordt vervolgens door de Kemp, Scholte, Overbeek en Engels behandeld. Snijders en Baerveldt vervolgen met een studie naar de effecten van delinquent gedrag op de ontwikkeling van vriendschappen. De veranderingsmechanismen bij de ontwikkeling van antisociaal gedrag vormen het onderwerp van een vierde paper (Van Lier et al.).

Dat delinquenten vaak delinquente vrienden en peergroepen hebben tijdens de adolescentie is goed gedocumenteerd in het criminologisch onderzoek. Het is echter veel minder duidelijk wat deze relatie precies behelst. Kiest men een delinquente vriendenkring omdat men zelf delinquente neigingen vertoont, of komt men net in de delinquentie terecht door in een bepaalde sociale kring te vertoeven? Dit kip-of-ei probleem zal wellicht nog geruime tijd zonder bevredigend antwoord blijven, al dient gezegd te worden dat de studies hier opgenomen een aantal interessante perspectieven openen. Engels, Luijpers, Landsheer en Meeus verrichten bijvoorbeeld een longitudinale studie van relaties tussen attitudes en delinquent gedrag bij adolescenten. Ze concludeerden dat voor jongeren die hun eerste stappen in de delinquentie zetten vooral attitudes van tel zijn als invloed op het gedrag. Echter, voor jongeren die al eerdere ervaringen met delinquentie hebben gehad, beïnvloedt het gedrag de attitudes. De auteurs zijn er zich van bewust dat de keuze voor een onderzoeksgroep van jongeren uit de etnische meerderheidsgroep enigszins bepalend kan zijn geweest voor het relatief goede gedrag bij hun onderzoeksgroep.

De rol van ouders en beste vrienden bij delinquent gedrag op jonge leeftijd wordt door de Kemp, Scholte, Overbeek en Engels onderzocht op een cohorte van 433 Nederlandse jongeren die wederzijdse vriendschappen gesloten hadden binnen het eerste jaar van het secundaire onderwijs. Ze werden in drie golven bevraagd aan de hand van een vragenlijst, over een periode van 12 maanden. De interactie tussen de effecten van de ouderlijke context en delinquent gedrag van beste vrienden wordt onder de loep genomen. De voorzichtige conclusie luidt dat de invloed van delinquente vrienden tot nog toe misschien wel overdreven wordt en dat ouders wel degelijk een belangrijke factor kunnen zijn bij het in toom houden van delinquent gedrag van hun kroost.

## LEVENSSOMSTANDIGHEDEN

De studie van de delinquentie vanuit DLC-hoek stelt dat ontwikkeling en verandering niet beperkt blijven tot de vroege levensjaren, maar dat gedrag kan evolueren doorheen de levensloop. De twee bijdragen in dit deel handelen over het effect van levensomstandigheden op de delinquente ontwikkeling en gaan na in welke mate levensomstandigheden zich lenen tot het verklaren van desistentie op volwassen leeftijd. Meeus, Branje en Overbeek openen met een artikel over veranderingen in ondersteunende relaties en delinquentie tijdens adolescentie en jongvolwassenheid. Het tweede en meteen het laatste artikel opgenomen in dit werk is van de hand van Blokland en Nieuwbeerta, en peilt naar de effecten van levensomstandigheden op longitudinale delinquente trajecten.

Nu is hier reeds menig academisch boompje over opgezet, denk bijvoorbeeld aan het oeuvre van Sampson & Laub, maar de vragen blijven even relevant en pertinent als weleer. Laat ons ter illustratie de laatste bijdrage van dit deel nader bekijken.

Blokland en Nieuwbeerta onderzochten de effecten van levensomstandigheden op langdurige criminele trajecten. Ze haalden hun eerste dataset uit de grootschalige "Criminal Career and Life Course Study" van het NSCR. Deze dataset beslaat een representatief deel van alle criminele rechtszaken uit 1977. Het tweede staal betrof de gegevens van het "Dutch National Crime Survey" eveneens door het NSCR uitgevoerd in 1996 bij een groep van 2244 respondenten ouder dan 15 jaar, door middel van zelfrapportage. Deze datasets leveren gegevens over sterftegraad, huwelijksituatie, tewerkstellingsgeschiedenis en eventuele kinderen, wat een correlatie tussen levensomstandigheden en delinquentie mogelijk maakt. Het gebruik van het staal uit de algemene bevolking laat dan weer toe de gegevens van het eerste staal in perspectief te plaatsen. De studie is in essentie gebaseerd op individuele criminele carrières over een tijdspanne van 60 jaar, en focust hoofdzakelijk op de ontwikkeling van crimineel gedrag. De auteurs concluderen dat levensomstandigheden wel degelijk een substantiële invloed kunnen uitoefenen op de ontwikkeling van crimineel gedrag en dat de effecten van de verschillende omstandigheden variëren van leeftijdsgroep tot leeftijdsgroep. De auteurs besluiten met de niet zo verbazingwekkende opmerking dat er nog niet veel geweten is over het effect dat leeftijd uitoefent op criminaliteit. Ze pleiten verder voor een ontbinding van de effecten van leeftijd op criminaliteit in zijn fysiologische, psychologische en sociale componenten.

## BESLUIT

Wie DLC een warm hart toedraagt zal met dit boek zeker aan zijn trekken komen. Wie bedenkingen heeft bij DLC zal na het lezen van dit werk vermoedelijk nog steeds niet ten volle overtuigd zijn van de deugden van Developmental and Life Course Studies. Het boek mag dan ook niet gelezen worden als een manifest betoog voor een bepaalde stroming, maar eerder als een bloemlezing uit de verwezenlijkingen van Nederlandse DLC onderzoekers. De opgenomen artikelen zijn echter niet allemaal even toegankelijk voor de statistisch minder onderlegde lezer. Doorgedreven kwantificering lijkt een trend te zijn die zich ook wat breder aftekent binnen het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR), waar dit boek tot stand gekomen is. Het is dus niet zo verbazend een gelijkaardige statistische klemtoon te vinden doorheen dit werk. Deze nadruk op kwantitatieve methoden is meestal wel te rechtvaardigen, maar een gebalanceerde invalshoek met een aantal kwalitatieve studies had een aantal dingen wat aanschouwelijker kunnen maken. Wellicht is het gebrek aan degelijk kwalitatief materiaal echter niet zozeer een gemis van dit boek als van de ganse DLC stroming, waar menig cijferminnend onderzoeker een warm nest lijkt gevonden te hebben. Dit betekent niet dat er geen kwalitatief onderzoek in dit veelbelovende studiegebied plaatsvindt, maar dat er een duidelijke voorkeur voor kwantificerende methoden waarneembaar is, terwijl de mogelijke meerwaarde van kwalitatief onderzoek toch reeds meermaals gebleken is. (Denk bijvoorbeeld aan het werk van Shadd Maruna over het beëindigen van de criminele loopbaan.)

Het boek slaagt er wel in om toonaangevend DLC onderzoek uit de lage landen te bundelen en te kaderen. In die hoedanigheid kan het dan ook niet in de boekenkast van de ernstige DLC proponent ontbreken, al blijft het natuurlijk de vraag in hoeverre deze de opgenomen werkstukken al niet in hun bezit hebben.